

MĂRTURII BIBLICO-PATRISTICE DESPRE ÎNTRUPAREA CUVÂNTULUI. COMENTARIU DOGMATIC LA ARTICOLUL II DIN CREZ

Diac. lect. dr. Ioniță APOSTOLACHE

Facultatea de Teologie din Craiova

Abstract

The Orthodox Creed represents the full confession of the Church, summarizing the whole dogmatic teaching. In the Second Article of Creed we can find the coordinates of the Christological dogma. Therefore, the understanding of the biblical and patristic coordinates is very important for any apologetic attitude in the confrontation with the secularism and atheism. Moreover, the correct understanding of Christological ideas is also a necessity for each Christian believer. In this way, our study tries to discover the apologetic and dogmatic background of the Orthodox Creed in his Christological content. The Incarnated Logos is thus the "Light from the Light, true God from true God" and in this belief all the Christian people "wait the Kingdom of Heaven and the life of the coming eve".

Keywords: Orthodox Creed, confession of faith, dogmatic teaching, the incarnated Logos.

„Și întru unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii: Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut.”

În lucrarea sa mărturisitoare, Sfânta noastră Biserică a cultivat fără tăgadă frumusețea și folosul duhovnicesc al dumnezeieștilor învățături, așezând în sufletele credincioșilor sămânța cea bună a Adevărului Înomenit. Crezul sau Simbolul de Credință al Sfintei noastre Biserici constituie, în fapt, esența jertfei mărturisitoare pe care o face fiecare credincios în chip comunitar, prin participarea la Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie. Cu alte cuvinte, „este puterea concentrată a adevărului revelat de Dumnezeu, concretizarea unei mărturisiri martirice a primilor creștini, sintetizarea unei atitudini doxologice, euharistice manifestată prin viața liturgică

a primelor comunități¹. Pe valorile vieții, Corabia cea Vie a știut să poarte nestrucată podoaba cu care Dumnezeu a învrednicit-o până la sfârșitul veacurilor, aducându-ne de fiecare dată în minte cuvintele Mântuitorului Hristos: „În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea” (In 16, 33).

Dintru început trebuie să cunoaștem că fundamentul credinței ortodoxe este Preasfânta Treime, Dumnezeu cel Unul în ființă și întreit în Persoane: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Legătura dintre Cele Trei Ipostasuri Dumnezeiești, unitatea de ființă și împărtășirea continuă de viață în planul existenței create reprezintă, în fapt, fundamentul prim al entității noastre de persoane iubitoare, zidite „după chipul” Părintelui Ceresc. Iată pentru ce, alături de Dumnezeu „Tatăl Atotțiitorul, făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și celor nevăzute”, Sfânta noastră Biserică așază în aceeași cinstire și închinare pe „Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii: Lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut iar nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut”. El este Cel care ni-L face cunoscut pe Tatăl, întrucât, spune Sfântul Apostol și Evanghelist Matei, „Nimeni nu cunoaște pe Tatăl decât Fiul și căruia Fiul îi va descoperi” (Mt. 11, 27). Înțelegem de aici că Fiul este, pe de o parte, vârful cel mai de sus al Revelației dumnezeiești și, totodată, *punctus proximus*, în care redescoperim sensul eshatologic al existenței noastre. Vom vedea în cele ce urmează legătura dintre entitate, ființă și lucrare, exprimată de Crezul Ortodox cu privire la Mântuitorul Hristos, în context triadologic.

1. De ce Îl numim pe Fiul lui Dumnezeu „Unul-Născut din Tatăl mai înainte de toți vecii”?

Iconomia mântuirii noastre este planul lui Dumnezeu cu privire la răscumpărarea lumii. Rânduitor din veșnicie prin înțelepciune dumnezeiască, acesta are în centru Cea de a doua Persoană a Preasfintei Treimi, pe Fiul lui Dumnezeu, „Cel Unul-Născut”. El

¹ Diac. dr. Cătălin Vatamanu, „Lumină din lumină” – o veche mărturisire biblică, liturgică și patristică, în Pr. prof. dr. Viorel Sava, Pr. lect. dr. Ilie Melniciuc-Puică (coord.), *Autocefalia Bisericii și mărturisirea credinței*, Colecția „Episteme”, Editura Doxologia, Iași, 2011, p. 456.

este Cel care „coboară din Sfânta Treime, pentru a reveni nu numai ca Persoană divină, ci și ca persoană umană în Treime, având unită cu Sine toată umanitatea care voiește aceasta, pentru o comuniune cu Treimea infinită”². Pentru a ajunge aici, trebuie însă să înțelegem mai bine cine este „Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu” și de ce Îl numim pe Dânsul „Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii”.

Sfânta Scriptură ne spune că El a fost dintru început Același după fire cu Dumnezeu Tatăl, „prin care toate S-au făcut”. „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu. Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut. Întru El era viață și viața era lumina oamenilor” (In 1, 1-4). Prin urmare, Fiul poartă în Sine veșnicia existenței, fiind dintru început Cel prin care s-au poruncit toate, Viața și Călăuza oamenilor. Fiind împreună slăvit cu Tatăl și cu Duhul, El Se face cunoscut în lume prin numirea de „Cuvânt”, adică „Mesager” și „Plinitor al celor mai dinainte rânduite”. Nu lucrează niciodată singur, găsindu-se totdeauna în unitate de ființă cu Părintele Său. Pentru aceasta, noi mărturisim și credem că „există un singur Dumnezeu”, așa cum El Însuși grăiește prin gura Psalmistului: „Domnul a zis către Mine: Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut” (Ps. 2, 5). Această legătură constituie în fapt garanția mântuirii noastre, întrucât „numai Dumnezeu a putut da prima viață oamenilor; numai El o poate da și a doua oară”³. Și aceasta „nu era cu puțință nici prin îngeri, deoarece nici ei nu sunt chipuri ale lui Dumnezeu. De aceea, Cuvântul lui Dumnezeu a venit în persoană, ca unul care este chipul Tatălui, ca să poată reînnoi pe omul cel creat după chipul lui Dumnezeu”⁴.

² Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, EIBMBOR, București, 1978, p. 64.

³ *Învățătura ortodoxă de credință ortodoxă*, tipărită cu binecuvântarea P.F. Iustinian, Patriarhul României, Editura Centrului Mitropolitan al Olteniei, Craiova, 1952, p. 89.

⁴ Sf. Atanasie cel Mare, *Despre întruparea Cuvântului*, cap. XIII, traducere de Ghe. Popescu-Pietrile, București, 1905, p. 29; Idem, *Scrieri*, în col. PSB, vol. 15, traducere din grecește, introducere și note de Pr. prof. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1987, p. 107.

Sfântul Chiril al Ierusalimului analizează, de asemenea, cuvintele „întru Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut”. Conform acestuia, numirile prin care Mântuitorul Hristos se face cunoscut și lucrează în lume sunt atribuite unitar unei singure persoane. În acest sens, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu este Unul-Născut, prin Care se plinesc cele multe. „Spunem «Unul Domn Iisus Hristos» pentru ca să fie unică Fiimea. Spunem «Unul», ca să nu presupui că este și un alt Fiu. Spunem «Unul», ca nu cumva din pricina lucrării Lui cu multe nume să conchizi în chip lipsit de credință că sunt mai mulți fii. Se numește «Ușă»⁵; să nu crezi însă din pricina acestei numiri că este o ușă de lemn, ci este o ușă cugetătoare, vie, care deosebește pe cei ce intră. Se numește «Cale»⁶; nu este o cale călcată de picioare, ci una care conduce la Tatăl din ceruri (...). Se numește «Hristos»⁷, adică «uns»; nu este uns de mâini omenesti, ci a fost uns din veșnicie de Tatăl spre Arhiepiscopia Sa (...). Se numește «Domn»⁸; nu se numește «Domn» în sens impropriu, ca oamenii, ci ca Unul ce are domnie firească și veșnică. Se numește «Iisus»⁹; acesta este numele Lui propriu; Își are numele din pricina vindecărilor Sale mântuitoare. Se numește «Fiu»¹⁰ nu pentru că ar fi fost înfiat, ci pentru că a fost născut în chip natural. Numele Mântuitorului nostru sunt multe. Dar faptul că Mântuitorul are multe nume să nu te facă să crezi că sunt mulți fii. Din pricina rătăcirilor ereticilor, care spun că unul este Hristos, altul Iisus, altul ușa, și celelalte, Simbolul credinței te întărește mai dinainte, spunând bine: «întru Unul Domn Iisus Hristos». Chiar dacă numirile Lui sunt multe, totuși este o singură persoană»¹¹.

Dorind să ferească Biserica de pericolul înțeleșurilor greșite, Părinții și Învățătorii primelor veacuri au pus pavăză prin aceste

⁵ Cf. In 10, 9.

⁶ Cf. In 14, 6.

⁷ Cf. Mt. 1, 16.

⁸ Cf. Lc. 2, 11.

⁹ Cf. Mt. 1, 21, 25; Lc. 1, 31.

¹⁰ Ps. 2, 5; Mt. 3, 17; Mc. 1, 11; Lc. 3, 22.

¹¹ Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, traducere din limba greacă și note de Pr. prof. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 2003, Cateheza X, 3-4, pp. 131-132.

cuvinte, ca nu cumva să cadă cineva de la dreapta credință. Primul mare pericol în înțelegerea legăturii Fiului cu Tatăl în sânul Preasfintei Treimi a venit din partea ereziei ariene. Adepții ei afirmau că „Fiul este o creatură a Tatălui”, diferit de celelalte creaturi, mai mic decât Dânsul și nicidecum „deoființă cu El”. Aceste amăgiri sunt combătute în cuvintele Simbolului de Credință, care afirmă clar și lămurit veșnicia, unitatea și deoființimea Fiului cu Tatăl. Întru această rânduală s-a consemnat dintru început mărturisirea celui de-al doilea articol, în numele „Domnului Iisus Hristos” și a „Fiului lui Dumnezeu”. Aceste cuvinte, cu încărcătură apologetică, sunt explicate și de Sfântul Chiril al Alexandriei. „Dar născocitorii ereziilor, care sapă groapa lor și a celorlalți, au alunecat într-o asemenea sminteală judecând și spunând că Fiul este mai mic și că a fost adus la ființă din Dumnezeu Tatăl, la fel ca celelalte creaturi. Acești oameni jalnici nu se rușinează să-L mărginească în timp pe Cel ce este deasupra tuturor veacurilor și a tot timpul, socotindu-L cel mult făcătorul (deasupra) îngerilor. Însă gândind a fi corect să-L coboare din slava și egalitatea cu Dumnezeu Tatăl, chiar și atunci l-au socotit cu mult peste alții. Spun că este Mijlocitor între Dumnezeu și om, dar să aibă în mod deplin slava și transcendența dumnezeiască, întocmai după cum nu rămâne în mod deplin în limitele ordinii create. Cine este atunci Acesta care stă puțin mai jos de transcendența dumnezeiască, depășind totodată limitele creației? Toate acestea sunt de neînțeles. Nimeni nu ar putea să gândească în nici o împrejurare la un asemenea Mijlocitor între Creator și creatură. Astfel, coborându-L de pe Tronul Dumnezeiesc (căci asta este ceea ce au făcut) l-au numit Fiu și Dumnezeu, socotind că este necesar să-L cinstească, chiar dacă Legea a spus clar acestea: «Să te temi de Domnul Dumnezeuul tău și numai Lui să-I slujești»¹². Astfel, Domnul le spune israelitenilor, prin glasul lui David: «Nu vei avea alt Dumnezeu, nici nu te vei închina la dumnezeu străin»^{13//14}.

¹² Cf. Deut. 6, 13.

¹³ Cf. Ps. 80, 8.

¹⁴ Cf. Ps. 145, 8.

2. Ce înseamnă cuvintele: „Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat”?

În continuare, Simbolul Ortodox de Credință întărește con-substanțialitatea sau deoființimea Fiului cu Tatăl. El este Lumina celor ce ședeau „în întunericul și în umbra morții”¹⁵, răsărită din lumina cea „pururea fiitoare” și neapusă a Părintelui ceresc. În felul acesta se descoperă și rolul Cuvântului Dumnezeiesc în iconomia mântuirii noastre. Prin urmare, „acest Domn, acest Hristos, pe care Dumnezeu L-a trimis în lume ca pe dragostea Sa și mântuirea Sa este Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut”. Necesitatea ontologică a întâlnirii noastre cu Hristos este confirmată și descoperită în cuvintele Sfintelor Scripturi. De vreme ce „toate denumirile anterioare – Domnul, Hristos, Unul – pot fi întâlnite în istoria mântuirii, unde se poate argumenta că ele au o semnificație care e strict umană, creată (...), a-L revela pe Hristos ca pe Fiul Său Unul-Născut este ceva pe care-L poate face numai Dumnezeu, numai Tatăl”¹⁶. El este cel care Îl mărturisește după Întrupare la râul Iordanului prin cuvintele: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit întru care am binevoit” (Mc. 1, 11). Cine mai poate fi oare potrivnic acestui adevăr, de vreme ce Însuși Dumnezeu Tatăl ni-L descoperă pe Hristos ca Fiul al Său și Mântuitor al nostru? Așadar, Hristos este numit direct „lumina”. El este, conform cântării de laudă a dreptului Simeon, „lumină spre descoperirea neamurilor și slavă poporului Tău Israel” (Lc. 2, 32). Pentru El, Ioan Botezătorul a venit spre mărturie, „ca să mărturisească despre Lumină, ca toți să creadă prin el”¹⁷.

Alăturat acestor adevăruri, descoperim și înțelegem necesitatea lucrării dumnezeiești în iconomia și istoria mântuirii, îndreptată negreșit spre această întâlnire. „Dar de iubire și lumină” S-a făcut Hristos oamenilor „și oricine este din lumină este capabil s-o primească”. „Cuvântul era *Lumina cea adevărată* care luminează pe tot omul, care vine în lume” (In 1, 9), spune Sfântul Ioan Evanghelistul. Această împărtășire era de multă vreme așteptată în

¹⁵ Cf. Mt. 4, 16: „Poporul care stătea în întuneric a văzut lumină mare și celor ce ședeau în latura și în umbra morții lumină le-a răsărit”.

¹⁶ Pr. prof. Alexander Schmemmann, *Cred*, traducere din limba engleză de Florin Caragiu, Editura Basilica, București, 2014, p. 69.

¹⁷ Diac. dr. Cătălin Vatamanu, *op. cit.*, p. 464.

sânul poporului ales. Astfel, odinioară, psalmistul lauda pe Dumnezeu, Care „înțelepțește orbii și iubește pe cei drepti”¹⁸, iar proorocul Isaia vestește vremea cea nouă, când „poporul va vedea slava Domnului, strălucirea Dumnezeului nostru (...). Atunci se vor deschide ochii celor orbiți și urechile celor surzi vor auzi” (Is. 35, 2.5). Toate acestea vor fi împlinite de Slujitorul Domnului (*Ebed Yahve*), Care „va lumina toate neamurile” (Is. 42, 6).

Întruparea Cuvântului lui Dumnezeu în lume s-a făcut „la plinirea vremii” (Gal. 4, 4), prin pogorârea Duhului Sfânt peste Preacurata Fecioară Maria. Astfel, în chip smerit, Fiul cel de-o ființă cu Tatăl s-a făcut om, ca pe omul cel căzut să-l ridice la ceruri pe scara pogorârii Sale. De aceea, Sfântul Apostol Pavel spune că „Dumnezeu fiind în chip, n-a socotit o știrbire a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om” (Filip. 2, 6-7). Toate acestea le-a împlinit în acord cu voința Tatălui, Care „așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (In 3, 16). Înomenirea Cuvântului reprezintă, așadar, actul suprem al iubirii și atotputerniciei divine. Prin pogorârea Sa în lume, El restaurează, luminează și sfințește întreaga cronologie și istorie a neamului omenesc. Cu toate acestea, prezența Sa în concretul realității create generează repulsie și împotrivire din partea celor de fără de lege. Rămâne pilduitoare convorbirea pe care Mântuitorul o are cu fariseul Nicodim: „Iar aceasta este judecata, că Lumina a venit în lume și oamenii au iubit întunericul mai mult decât Lumina. Căci faptele lor erau rele. Că oricine face rele urăște Lumina și nu vine la Lumină, pentru ca faptele lui să nu se vădească. Dar cel care lucrează adevărul vine la Lumină, ca să se arate faptele lui, că în Dumnezeu sunt săvârșite” (In 3, 19-21).

Din cele de mai sus înțelegem că Cel ce S-a pogorât în lume ca „Lumină” ne descoperă „Calea, Adevărul și Viața”, prin care Îl cunoaștem pe Tatăl¹⁹. Pentru a înfăptui însă Adevărul, „nu este

¹⁸ Cf. Ps. 145, 8: „Domnul îndreaptă pe cei gârboviți, Domnul înțelepțește orbii, Domnul iubește pe cei drepti”.

¹⁹ Cf. Mt. 14, 6-7: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine. Dacă M-ați fi cunoscut pe Mine, și pe Tatăl Meu L-ați fi cunoscut; dar de acum Îl cunoașteți pe El și L-ați și văzut”.

suficient să-l închipui sau să-l lauzi, el trebuie cercetat. Totul trebuie raportat la ceilalți. Dragostea îl scoate pe creștin din întuneric, ura îl ține în beznă, cu riscul de a-l pierde. Noua poruncă este împărtășania, a cărei lege îl ține pe creștin întru lumina divină, pentru ca obștea să nu mai fie dezbinată²⁰. Avem aici cuvintele Sfântului Ioan, care edifică tema Luminii dumnezeiești prin încredințarea că „Dumnezeu este lumină și nici un întuneric nu este în El. Dacă zicem că avem împărtășire cu El și umblăm în întuneric, mințim și nu săvârșim adevărul. Iar dacă umblăm întru lumină, precum El este lumină, atunci avem împărtășire unul cu altul și sângele lui Iisus, Fiul Lui, ne curățește pe noi de orice păcat” (I In 1, 5-7). Astfel, cel ce primește întru sine Lumina, făcându-se prin credință și participare „fiu al Luminii”, propovăduiește că Mântuitorul Hristos este „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat”.

Din această expresie, Părinții Bisericii noastre au dorit cu tot dinadinsul ca noi să cunoaștem că Tatăl și Fiul sunt din aceeași ființă (*omousios*), fără să se amestece sau să se confunde Unul cu Altul. „Așadar, Fiul este Dumnezeu adevărat; are în El pe Tatăl, fără ca să Se schimbe în Tatăl. Căci nu S-a întrupat Tatăl, ci Fiul. Să se spună deschis adevărul! Nu Tatăl a pățimit pentru noi, ci Tatăl a trimis pe Cel Care a pățimit pentru noi. Nici să nu spunem vreodată: «Era un timp când Fiul nu era». Să nu primim învățătura care amestecă pe Tatăl cu Fiul, ci să mergem pe calea împărătească, fără să ne abatem nici la stânga, nici la dreapta. Nici pentru a socoti că cinștim pe Fiul să-L numim Tată; nici pentru a socoti că cinștim pe Tatăl să presupunem că Fiul este una dintre creaturi²¹.

3. Pentru ce a venit Hristos la noi?

Cuvintele „născut nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut” delimitează foarte clar statutul Logosului întrupat în planul soteriologic. Totodată, se evidențiază și diferența dintre Creator și creatură, precum și implicarea completă a Fiului

²⁰ Maurice Cocagnac, *Simboluri biblice. Lexic teologic*, traducere din franceză de Mihaela Slăvescu, Ed. Humanitas, București, 1994, p. 23.

²¹ Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza XI*, 17, p. 155.

în actul restaurării noastre ontologice. Formula dogmatică reprezentată de apologia deoființimii Fiului cu Tatăl, contestată în primele veacuri de ereticii arieni. Împreună sălășluirea lui Dumnezeu cu omul în persoana Mântuitorului Hristos a fost cu neputință de înțeles pentru aceștia. În „nebulia lor”²², ei învățau că Fiul este o creatură a Tatălui, mai mic decât Acesta, cu existență definită, socotindu-L însă mai mare și mai vrednic de cinstire decât celelalte făpturi create. Biserica însă le-a combătut învățătura, arătând că Fiul este „născut iar nu făcut, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut”. În felul acesta, prin cuvintele Simbolului de Credință, suntem încredințați că Mântuitorul Hristos este Dumnezeu adevărat și om adevărat, „de o ființă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut”. Prezența Sa în mijlocul nostru se explică prin actul chenozei Sale, realizată prin deșertarea slavei Sale și prin coborârea Sa negrăită și necuprinsă la noi. „Căci aceasta înseamnă pogorârea. Și Dumnezeu fiind desăvârșit, Se face om desăvârșit și săvârșește cea mai mare noutate din toate noutățile, singurul lucru nou sub soare, prin care se arată puterea infinită a lui Dumnezeu. Căci ce putea fi mai mare decât ca Dumnezeu să Se facă om?”²³.

Cu alte cuvinte, prin dumnezeiasca Sa Întrupare, Mântuitorul Hristos „primește desăvârșita activitate”, făcându-Se cunoscut și vizibil ca Dumnezeu, „iar pentru noi mediu iradiant de putere dumnezeiască îndumnezeitoare”²⁴. În felul acesta, lucrarea mântuirii noastre, înfăptuită prin îmbrățișarea firii omenești și deșertarea slavei dumnezeiești din unicul ipostas veșnic al Fiului lui Dumnezeu, nu aduce nicidecum vreo schimbare în sânul Preasfintei Treimi. „În această cheneză, Dumnezeu n-a căzut din Dumnezeirea Sa, ci venirea Lui la noi a constituit un mod fericit de a întări firea omenească înlăuntrul ei, Înomenirea Lui aducând după sine reșezarea noastră în starea de dinainte de cădere”²⁵. Trupul hristic se face, așadar, „scară a mântuirii noastre”. Este lucrarea prin care

²² Cf. I Cor. 1, 23: „Însă noi propovăduim pe Hristos Cel răstignit: pentru iudei, sminteală; pentru neamuri, nebunie”.

²³ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, vol. II, p. 36.

²⁴ IPS prof. dr. Irineu Popa, Mitropolitul Olteniei, *Iconomia plinirii vremilor în Iisus Hristos*, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2013, p. 49.

²⁵ *Ibidem*, p. 60.

„Fiul lui Dumnezeu S-a deșertat pe Sine și S-a coborât până la chipul robului, însușindu-l pe acesta smerit și cu delicatețe”. Mai mult, Hristos Domnul împinge această deșertare până la porțile iadului, în care Se pogoară „ca un puternic, ca pe cei ce așteptau acolo venirea Lui să-i răpească cu mână puternică”²⁶. Acest tablou mistic, plin de simboluri și de înțelesuri dogmatice, întărește ideea că „El este nesticăcios și rămâne nesticăcios, fără să se amestece cu răul, chiar dacă a gustat moartea, ultima dintre rele”²⁷. Scopul prim al Întrupării Celui „de o ființă cu Tatăl” rămâne așadar „eliberarea noastră din robia păcatului, de stricăciune și de moarte”²⁸.

În completarea celor de mai sus, cuvintele „prin Care toate s-au făcut” evidențiază rolul restaurator și perspectiva eshatologică a Întrupării. În felul acesta, în Persoana Mântuitorului Hristos, omul este „chemat de la creație să poarte în sine universul și să-l asume în rațiunea și dragostea sa. Acest lucru s-a petrecut desăvârșit abia în actul Învierii, când, „în Mântuitorul Hristos, în care lumea s-a zidit a doua oară”, omul devine pe deplin microcosmos și microteos – Dumnezeu în miniatură și sinteză a universului recapitulat în Hristos”. În această postură, omul restaurat nu este altceva decât „icoană a Fiului lui Dumnezeu, care depășește măreția cosmosului (...), după chipul lui Hristos Care avea să vină”²⁹.

Prin urmare, Fiul lui Dumnezeu „a săvârșit cu slavă mântuirea noastră, a împlinit făgăduința făcută părinților și a șters vechea neascultare. Fiul lui Dumnezeu a devenit Fiul lui David, Fiul lui Avraam. Pentru a desăvârși și a reînnoi aceste lucruri în Sine, astfel încât să ne poată da nouă viață; Cuvântul lui Dumnezeu S-a făcut trup prin întrupare din Fecioară, ca să nimicească moartea și să aducă omul la viață; căci am fost în legăturile păcatului și am fost născuți în păcat și din cei care au trăit în moarte (în umbra morții)”³⁰.

²⁶ *Ibidem*, p. 61.

²⁷ *Ibidem*, p. 65.

²⁸ *Ibidem*, p. 95.

²⁹ *Ibidem*, p. 189.

³⁰ Sfântul Irineu de Lungdunum, *Demonstrația propovăduirii apostolice*, traducere, introducere și note de Prof. dr. Remus Rus, EIBMBOR, București, 2001, p. 100.

4. Ce ne învață Sfintele Scripturi despre Logosul înomenit?

Logosul lui Dumnezeu este viu și lucrător în fiecare cuvânt al Sfintelor Scripturi. Astfel, de vreme ce Vechiul Testament prevestește pe „Cel care avea să vină”, Noul Testament cuprinde însăși învățătura Mântuitorului Hristos. Ambele planuri ale Scripturii au însă o dimensiune eshatologică, garantată de Persoana Cuvântului lui Dumnezeu. În întregul învățăturilor sale, Cartea Sfântă vorbește neconținut despre Hristos, între „atunci”, „acum” și „nu încă”. Avem de-a face astfel cu o *dinamică hristologică*, care gravitează perpetuu între „apropierea și venirea Împărăției, plinirea vremii și judecata finală”. În felul acesta, „Dumnezeu pune în mișcare lumea, în general, și persoana umană, în particular, determinându-le pe amândouă să se oglindească în viața și demersul lor eshatologic. De fapt, cuvintele Domnului sunt și rămân adevăruri de viață, față de care oricine trebuie să se raporteze, dacă vrea să rămână în taina acestei Împărății. În acest sens, Dumnezeu cheamă în Împărăția cerurilor lume și pe fiecare persoană umană în parte (...); consecințele acestei Împărății sunt pentru om și fac parte din iconomia mântuirii Fiului lui Dumnezeu Înomenit, Care a venit în lume ca să mântuiască pe cel robit de moarte și de stricăciune. Așa că Împărăția cerurilor este importantă din faptul că orice om trebuie să o înțeleagă, să o iubească și să urmeze chemarea sa de a fi moștenitor al acesteia, începând din lumea aceasta și continuând în ceruri”³¹.

Vechiul Testament ne arată că Dumnezeu este permanent prezent în mijlocul poporului Său, fiecare semn sau arătare purtând încărcătura și simbolismul împlinirilor mesianice. Fiecare pas este întărit de nădejdea așteptării lui Mesia, fiecare eveniment liturgic confirmă cu certitudine faptul că în „iudaism teologia timpului este consecința și extensia viziunii eshatologice a istoriei, fără ca evenimentele marcate de ea să se repete ciclic, ca în religiile păgâne. Astfel, temelia acestora este concentrată în caracterul definitiv și actual al viziunii eshatologice a lui Israel”³². De aceea, Mântuitorul

³¹ IPS Irineu Popa, *Ca toate să fie iarăși reunite în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ*, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2014, pp. 381-382.

³² *Ibidem*, pp. 394-395.

spune dintru început că „n-am venit să stric Legea sau proorocii, ci s-o împlinesc” (Matei 5, 17). Astfel, în virtutea făgăduințelor Sale, Vechiul Legământ dă arvuna venirii Sale, pregătind lumea pentru momentul întâlnirii cu Dânsul. Putem vorbi aici de trei etape distincte:

1. descoperirea Sa în mintea, inima și prin cuvintele profeților, întrucât: „cuvintele Legii și ale proorocilor călăuzeau sufletele către Hristos”;

2. lucrarea Sa prin faptele pline de har ale celor de demult, căci „voind Dumnezeu să trimită celor de pe pământ harul virtuții dumnezeiești din cer a pregătit simbolic cortul sfânt și toate cele din el ca o răsfrângere, ca un chip și ca o imitare a înțelepciunii”;

3. descoperirea Sa în armonia realităților create: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește țăriia” (Ps. 18, 1).

Odată cu Întruparea Mântuitorului Hristos, omul cel vechi iese de sub apăsarea istoriei, fiind așezat prin jertfa hristică în altă realitate ontologică. În acest sens, Noul Testament oferă perspective directe în cunoașterea Fiului lui Dumnezeu, în realitatea deoființimii Sale cu Tatăl și, totodată, în dinamica lucrării Sale pământești. Analogia dintre Adam cel vechi și Adam cel nou, una dintre antitezele soteriologice ale dogmaticii ortodoxe, surprinde în mai multe locuri învățătura despre Fiul lui Dumnezeu înomenit. Iată ce spune Sfântul Apostol Pavel: „Făcutu-s-a omul cel dintâi, Adam cu suflet viu, Adam cel de pe urmă (Iisus Hristos), cu duh dătător de viață” (I Cor. 15, 45). Și în altă parte, el arată că „precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa și moartea a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuit în el (...), căci dacă prin greșeala unuia cei mulți au murit, cu mult mai mult harul lui Dumnezeu și darul Lui au prisosit asupra celor mulți, prin harul unui singur om, Iisus Hristos” (Rom. 5, 12.15).

Toate aceste texte, precum și altele din Sfânta Scriptură se găsesc în dialog cu Prologul Evangheliei de la Ioan, având ca temă centrală *unirea omului cu Dumnezeu întru Lumină*, întrucât „Lumina îl transformă pe om în persoană”³³. După Simbolul de Credință,

³³Bogdan Baghiu, *Scurtă istorie a Logosului*, Ed. Lumen, Iași, 2006, p. 88.

Mântuitorul Hristos este numit „Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat, din Dumnezeu adevărat”. Antiteza Sa, în viziunea Sfântului Ioan Evanghelistul, este „întunericul” care dezvoltă sensul de non-prezență sau mai precis de non-Coprezență. În felul acesta, Hristos-Lumina cea adevărată se face prin Întrupare plener în omul cel vechi, împlinind totodată promisiunile Legii Vechi.

Învățătura adusă de Fiul are valențe eliberatoare. Prin cuvintele Sale, El îl slobozește pe om din ghearele morții, îl curăță de patimile personale și șterge, oblojește păcatului strămoșesc. Este o învățătură care despovărează, care odihnește. „Cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în cel ce M-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață (...); vă spun acestea ca să vă mântuiți (...); învățătura Mea nu este a Mea, ci a Celui Care M-a trimis (...); cuvintele Mele sunt duh și viață” (In 5, 24, 34; 7, 16; 6, 63). Iar garanția promisiunilor făcute se regăsește în legătura personală cu Dânsul: „Și lumea trece și pofta ei, dar cel care face voia lui Dumnezeu rămâne în veac (...); cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece” (I Ioan 2, 17; Marcu 13, 31).

După cuvintele Sfintei Scripturi, Biserica noastră Dreptslăvitoare ne încredințează că Mântuitorul Hristos a înviat din morți „în prima zi a săptămânii”. Astfel, duminica a devenit anamneza prezentului hristologic, trăit permanent întru nădejdea Învierii. Toate acestea ar fi în zadar, dacă n-am crede. Fără certitudinea Învierii, „zadarnică ar fi propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră”, căci, „dacă nădăjduim în Hristos numai în viața aceasta, suntem mai de plâns decât toți oamenii” (I Cor. 15, 14.19).

5. Cine zic oamenii că sunt Eu? Dar voi cine ziceți că sunt?

Pe când se afla în părțile Cezareei lui Filip, Mântuitorul a întrebat pe Ucenicii Săi: „Cine zic oamenii că sunt Eu, Fiul Omului?” (Mt. 16, 13). La această întrebare, ei au răspuns: „Unii au zis că ești Ioan Botezătorul; alții Ilie; alții Ieremia sau unul dintre proroci” (Mt. 16, 14). Atunci Domnul îi întreabă din nou: „Dar voi cine ziceți că sunt?” (Mt. 16, 15). Atunci Petru, inspirat fiind de Duhul Sfânt, Îl mărturisește ca Domn și Dumnezeu spunând: „Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Cel viu” (Mt. 16, 17). La fel a spus și Natanael,

atunci când Domnul l-a găsit și îi tâlcuise pe față cele ascunse ale sale: „Rabi, Tu ești Fiul lui Dumnezeu, Tu ești Împăratul lui Israel” (In 1, 49). Aceste mărturisiri de credință au rămas vii în memoria Bisericii noastre. Mai mult, drept întărire, Sfântul Apostol Petru a fost încredințat de atunci că „pe piatra credinței” Fiul lui Dumnezeu „va întemeia Biserica Sa și porțile iadului nu o vor putea birui pe dânsa” (Mt. 16, 18).

Fără îndoială că astăzi, mai mult ca oricând, trebuie să ținem trează conștiința adevăratei mărturisiri. În Simbolul de Credință avem învățătura cea adevărată, predată și propovăduită de Sfinții Apostoli până la marginile lumii, după porunca sfântă: „Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă! Și, iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin” (Mt. 28, 19-20). În această încredințare, oricine caută adevărul va ști că în Hristos găsește „Calea, Adevărul și Viața”. El este astfel modelul deplin de viețuire, întrucât „ne deschide calea spre ținta deplinei noastre desăvârșiri, care ne duce spre comuniunea cu Dumnezeu și cu semenii noștri, fiindcă este Dumnezeu întrupat și ne dă putere să vindecăm firea noastră slăbită de păcat”³⁴. Mai mult, teandria lucrării Sale, așezată într-o unitate personală indisolubilă, aduce în planul existenței noastre întreaga Sfântă Treime, care „este prezentă și lucrează pentru mântuirea noastră”. Această garanție, imprimată în memoria jertfelnică a Trupului Său tainic, este ridicată la nivel cosmologic și dusă mai departe spre desăvârșire, până la sfârșitul veacurilor. În felul acesta, „Persoana lui Iisus Hristos este veșnic lucrătoare și centrală în viața Bisericii și a lumii, ca Unul care este Dumnezeu și om nedespărțit”³⁵.

³⁴ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, vol. 2, p. 34.

³⁵ Pr. prof. Dumitru Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, EIBMBOR, București, 2005, p. 240.